

Dr. Szécsényi László LL.M.

EGYETEMI ADJUNKTUS JPTE ÁJTK (PÉCS)

Az idegen pénznemben történő marasztalás után fizetendő késedelmi kamat mértékéről

(A Legfelsőbb Bíróság Pfv. IV. 23.083/1994. sz. ítéletéhez¹)

1. Bevezetés

A pénzkötelmek sajátos szabályaira vonatkozó tudományos elméleteknek ragyogó hagyományai vannak a magyar magánjogban. Grosschmid Béni már „Fejezetek kötelmi jogunk köréből” c. eredetien hatalmas monográfiájában a pénzkötelmeknek a közönséges fajkötelmektől különbségét az alábbi hasonlattal írta le: „A genericus kötelmek fejezete nem indul ki sem a buzának, sem a szilvának, kőnek, fának sem semmiféle jószágok a természetéből. Ellenben a pénztartozás tana igen nagy részben a pénzfélék botanikája (vagy, mondjuk: jogi biológiája). Szóval annak a sajátos hatásnak a vizsgálata, a melylyel e jószágok a természete az őt tárgyozó obligációkat alakítja. A pénznemek országa külön virágos kert, melyben a bokréta kötésnek (obligációba fűzésnek) rendes szabályai módosulnak.”² Grosschmid, majd az őt glosszáló Bátor Viktor³ munkássága hosszú időre meghatározta a pénzkötelmekkel kapcsolatos tudományos problémákra adható válaszokat. Tanulmányaik a szocialista jogfejlődés által a témának szentelt csekély figyelem ellenére is máig hatóak maradtak.

E nagyszerű hagyományok joggal alapozzák meg azt az elvárást, hogy rendes bíróságaink a pénzkötelmekkel kapcsolatos ítélkezési tevékenységükben felmerülő kérdéseket a tudomány talaján állva válaszolják meg. Ebből a szempontból feltétlenül érdekesnek tűnt a Legfelsőbb Bíróságnak (LB) a címben idézett döntése.

2. Tényállás és permenet

Az ügy tényállását az alábbiak szerint lehet összefoglalni. Külföldi állampolgárságú személy 1992. szeptember 2-án Magyarországon elszenvedett közúti balesetéből eredő kártérítési igényét érvényesítette a biztosítótársaság ellen. A biztosító – helyállási kötelezettségét nem vitatva – 1993. február 25-én 4668,28 DM kártérítést fizetett a károsultnak. A károsult felperes ezen túlmenően évi 20%-os késedelmi kamat megfizetésére vonatkozó igényét kívánta az elsőfokú bíróság előtt érvényesíteni. A késedelmi kamat összege a felperes lefelé kerekített számításának megfelelően 410 DM volt. Az elsőfokú bíróság ítéletében a 410 DM késedelmi kamat megfizetésére kötelezte az alperest.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az alperes fellebbezett, és ebben az ítélet megváltoztatása mellett a megítélt késedelmi kamat 5,7%-os mértékűre történő leszállítását kérte. Ez – számítása szerint – 128,3 DM-nek felel meg.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyta. A jogerős ítélet indokolása szerint az alperes a felperest ért károk megtérítésére a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 32. §-a értelmében a magyar jog szabályai szerint köteles. Felelőssége az 58/1991. (IV. 13.) Korm. rendelet 1. §-a, illetve a Ptk. 346. §-ának (1) bekezdése folytán érvényesülő 339. §-ának (1) bekezdése alapján áll fenn. A Ptk. 360. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében az alperes késedelembe esett a teljesítéssel, így a Ptk. 301. §-ának (1) bekezdése alapján köteles évi 20%-os mértékű késedelmi kamatot is fizetni. A másodfokú bíróság álláspontja szerint a felperes kárigényét egységesen a magyar Polgári Törvénykönyv rendelkezései alapján kell elbírálni. Nincs arra lehetőség, hogy az egységes kártérítési igény egyes részeit – tőke, kamat stb. – a bíróság kiemelje a kárrendezés, az igény elbírálása során. Az egységes elbírálás megkívánja a Ptk. 301. §-ának az alkalmazását is. Ebből az következik, hogy amennyiben az alperes a kárösszeg forintellenértékének megfizetésére köteles, és nem idegen pénznemben teljesít, a jogszabályban meghatározott mértékű 20%-os késedelmi kamatot kell alkalmazni.

A jogerős ítélet ellen – jogszabálysértésre hivatkozással az alperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, amelyben annak megváltoztatása mellett a 20%-os mértékű kamat helyett évi 5%-os kamat megállapítását és a marasztalási összeg 102,5 DM-re történő leszállítását kérte. Az alperes arra hivatkozott, hogy a jogerős ítélet jogszabálysértéssel alkalmazta a Ptk. 301. §-át. Álláspontja szerint a jogerős ítélet nem forint, hanem DM megfizetésére kötelezte. A teljesítés során a fizetés időpontjában érvényes eladási árfolyamon teljesített az MNB-nek, így a forintleértékelésből eredően a kéresemény idején fennálló értékhez képest magasabb összeget teljesített. Hivatkozott továbbá arra a bírói gyakorlatra, mely a devizában történő fizetési kötelezettség esetén a devizaszámla-követelések utáni kamatot állapít meg. A felperes ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályban tartását kérte.

A Legfelsőbb Bíróság elsőként rögzítette azt a körülményt, hogy az alperes az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezésében 5,7%-ot meghaladóan kérte a felperes keresetének az elutasítását. Ezért 5,7%-os mértékig, azaz 128,3 DM erejéig az elsőfokú ítélet jogerőre emelkedett, így felülvizsgálatnak a Pp. 271. §-a (1) bekezdésének a) pontja értelmében csak ezt meghaladóan van helye. Egyebekben a LB a felülvizsgálati kérelemnek helyt adott.

3. Az indokolásból

A Legfelsőbb Bíróságnak egy olyan tényállást kellett elbírálni, melyben külföldi elem szerepelt, ezért elsőként a magyar nemzetközi magánjog szabályait kellett alkalmaznia. Az 1979. évi 13. tvr. (Nmjt.) 32. § (1) bekezdése szerint a szerződésen kívül okozott kárért fennálló felelősségre a károkozó tevékenység vagy mulasztás helyén és idején irányadó jogot kell alkalmazni (*lex loci delicti commissi*).⁴ adott esetben tehát a magyar jogot. A LB megállapította, hogy az alperes oldalán fennálló kártérítés-fizetési kötele-

zetség vitathatatlanul pénzszolgáltatásra irányuló kötelem. Alperes kötelezettsége forintban lett meghatározva (kiróva), de idegen pénznemben kellett teljesíteni (leróni). Tényleges összegét ezért a fizetés helyén és idején érvényes árfolyam alapulvételével kell meghatározni. A fentiekből a LB számára az következett, hogy alperes fizetési kötelezettsége mint kirovó pénznem a jogszabály értelmében forintban merült fel. Ettől függetlenül a teljesítés idején érvényben levő árfolyam alapulvételével történő teljesítés eredményeként a forint leértékeléséből eredő valorizáció már figyelembevételre került. A lerovó pénznem ténylegesen idegen pénznem volt, mert az alperes átutalása folytán az MNB a károsult külföldi jogosultnak devizát fizetett.

A magyar jogszabályok alkalmazása során az LB azt vizsgálta, hogy a kártérítést késedelmesen kifizető kötelezett köteles-e és ha igen, milyen mértékű késedelmi kamatot fizetni. A Ptk. 301. §-ának (1) bekezdése értelmében a kötelezett akkor is késedelmi kamat megfizetésére köteles, ha a tartozás egyébként kamatmentes volt. A kamat mértékét ez a rendelkezés évi 20%-ban állapítja meg. Miután az alperes kártérítő kötelezettsége pénztartozás, a Ptk. 301. §-ának (1) bekezdése értelmében késedelmikamat-fizetési kötelezettsége – általa sem vitatottan – fennáll. „Az évi 20%-os mérték azonban a magyar jogrendszer egészéből és a Ptk. rendszeréből is következően kizárólag forintban történő marasztalás esetén irányadó” – szól az ítélet kulcsmondata. Majd így folytatódik: „A perbeli esetben a felperes kára idegen pénznemben merült fel, és a teljesítés is idegen pénznemben történt. Ezért az átszámítás nélkül forintban történő marasztalás és teljesítés hiányában a felperes keresetere a Ptk. 301. §-ának a kamat mértékére vonatkozó rendelkezését nem lehet alkalmazni. Erre tekintettel alakult ki a Legfelsőbb Bíróságnak a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott azon ítélezési gyakorlata (Pf. III. 20. 701/1990.), hogy az idegen pénznemben történő késedelmes teljesítés esetén – szerződésen kívül okozott kár megtérítése során – az adott pénznemre meghatározott nemzetközi pénzüpi kamatot kell figyelembe venni.”

Mivel a Legfelsőbb Bíróság számára a döntéshez szükséges adatok nem álltak rendelkezésre, ezért a jogerős ítéletet a felülvizsgálattal érintett körben a Pp. 275/A. §-ának (2) bekezdése alapján részben hatályon kívül helyezte, és az ügyben eljárt elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. Ennek során az MNB megkeresésével vizsgálni rendelte, hogy a DM után 1992. szeptember 2-a és 1993. február 25-e között mennyi volt a nemzetközi pénzüpi kamat mértéke.

4. Észrevételek

4.1. A LB ítéletében megismételte az idegen pénznemben fennálló kötelezettségekkel kapcsolatos gyakorlatát, mely szerint „az idegen pénznemben történő késedelmes teljesítés esetén – szerződésen kívül okozott kár megtérítése során – az adott pénznemre meghatározott nemzetközi pénzüpi kamatot kell figyelembe venni”; a Ptk. 20%-os kamatmértéke csak forint-kötelmekre vonatkozik. Álláspontját a bíróság

általánosságban a magyar jogrendszer egészéből és a Ptk. rendszeréből vezette le. A hivatkozott általános érvekkel ellentétben a Ptk. kifejezett szabályokat ad a pénz- és kamatkötelmekre, sőt az idegen pénznemű kötelmekre is, melyek alapján a felmerült jogkérdés megválaszolható.

Pénzkötelemnek tágabb értelemben minden olyan kötelem nevezünk, melynek a tárgya pénzszolgáltatás. Azok a dolgok, melyek a pénz szerepét rendszerint betöltik, természetesen lehetnek egyedi és fajlagos kötelem tárgyai is. *Egyedi* kötelem tárgya pl. az az egyébként halálos lövést felfogó 100 Ft-os pénzérme, melyet a lövöldözésbe került kiskatona apja vásárol meg fia barátjától (pénz-egyedtartozás). *Fajlagos* a kötelem, ha a pénztárosnőtől egy százforintos érme fejében öt darab húszforintos érme kiszolgáltatását kérjük (pénzfaj-tartozás).⁵ Szűkebb (*valódi*) értelemben azonban csak akkor beszélünk *pénzkötelemről*, ha a kötelem tárgya a pénz gazdasági funkciója,⁶ azaz az adós a kötelemnél fogva meghatározott pénzösszeget (pénzértéket) köteles szolgáltatni.⁷ A pénzkötelem tehát alapvetően abban különbözik az egyedi és fajlagos kötelemtől, hogy azok dolog szolgáltatásra irányulnak, a pénzkötelem pedig pénzszolgáltatásra. A pénzszolgáltatás pedig nem dolog-, hanem *érték*-szolgáltatás.⁸

Ez a felfogás kétségtelenül szemben áll a római jogban gyökerező nézettel, mely a pénzt elhasználható és helyettesíthető dolognak tartja. Az ósrégi teóriát már Bátor Viktor éles következetességgel megcáfolta, amikor kimutatta, hogy a pénztartozás különleges jellege éppoly kevésbé dönti el a pénz helyettesíthető vagy nem helyettesíthető dolog voltát, mint ahogyan más dolgoknál sem az dönti el a helyettesíthetőség kérdését, hogy az a dolog lehet-e fajlagos kötelem tárgya, vagy sem.⁹ A pénzszolgáltatás a fizetési eszközhöz viszonyítottan megállapított értékű szolgáltatás, melynek teljesítése szempontjából közömbös, hogy az milyen számú és egyenként milyen értéket képviselő pénzjegyekkel fog történni.¹⁰

A pénzkötelmek tanának különleges kísérő intézménye a kamat. *Kamatnak* a tőketartozást kísérő azon mellékszolgáltatást értjük, mely a tőketartozás valamely százalékos részének megfelelően, a tőkével egyneműen van kiróva.¹¹ A kamatkötelem járulékos jellegű, jogi sorsa mindig a főkötelezettségtől függ.¹² A kollíziós jogalkalmazás szempontjából a főkötelezettségre irányadó jog tehát (*lex obligationis*) a kamatfizetési kötelezettségre is irányadó. Megfordítva: a kamatkötelemre a főkötelezettség joga irányadó.

A főkötelezettség pénznemének és esetleges kamatvonzatának kérdése azonban nem kollíziós jogi kérdés.¹³ Ezeket a kérdéseket a *lex fori* nemzetközi magánjoga által felhívott nemzeti jog szabályai alapján lehet (és kell) egymástól függetlenül meghatározni.

a) A kötelem pénzneme

Pénztartozást – ellenkező kikötés hiányában – a Ptk. 231. § (1) bekezdése szerint a teljesítés helyén érvényben levő pénznemben kell megfizetni. A kirovás módjától függetlenül a teljesítési hely törvényes fizető eszközével történő lerovás régi szabálya magánjogunknak. Bátor Viktor természetjogi

eredetűnek mondja, mely minden ellenkező jogszabály és jogügyleti kikötés ellenére érvényesül.¹⁴ Ha tehát a teljesítés (fizetés) helye Magyarország, akkor a pénztartozást a magyar polgári jog szabályai szerint magyar forintban kell teljesíteni.¹⁵

Más pénznemben vagy aranyban meghatározott tartozást a fizetés helyén és idején érvényben levő árfolyam (ár) alapulvételével kell átszámítani. A devizagazdálkodásra vonatkozó jogszabályok határozzák meg, hogy mikor lehet valósággal (effektíve) idegen pénznemben vagy aranyban való fizetést érvényesen kikötni vagy teljesíteni [231. § (1)–(2)].¹⁶ A kirovó és a lerovó pénznem eltéréseinek esetére vonatkozóan polgári törvénykönyvünk nem tartalmazza az európai jogrendszerekben általánosan bevált azon szabályt, mely szerint az adóst megilleti az a jog, hogy a teljesítési hely pénzétől eltérő kirovó pénznemben teljesítsen.¹⁷

b) A kötelelem kamatvonzata

A Ptk. 232. §-a szerint a szerződéses kapcsolatokban – ha jogszabály kivételt nem tesz – kamat jár. Magánszemélyek egymás közti szerződési viszonyában kamat csak kikötés esetében jár. A kamat mértéke – ha jogszabály kivételt nem tesz, vagy a felek másként nem állapodnak meg – évi húsz százalék. A felek által túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság mérsékelheti.

4.2. A 231. és a 232. § egymásra vetítéséből tehát az következik, hogy a magyar polgári jog alkalmazása esetén a kamatfizetési kötelezettség mértéke és pénzneme egymástól független kérdések. A kamat mértéke törvényben rögzített, a kamat pénzneme – a járulékoságból adódóan – a főkötelezettség pénzneméhez, tehát a *teljesítés helyén* érvényes pénznemhez igazodik. A pénztartozások teljesítési helyét a Ptk. 292. § (1) bekezdése határozza meg. Eszerint a pénztartozás teljesítésének helye – ha jogszabály kivételt nem tesz – a jogosult lakóhelye, illetőleg székhelye. Ez egyben azt is jelenti, hogy a teljesítés költségét és veszélyét az adós viseli. A szabály a felek jogügyleti rendelkezését természetesen nem korlátozza, csak kiegészíti.

Kérdéses csupán az lehet, hogy a 231. § a törvényes vagy a tényleges teljesítési helyre vonatkozik. Abból ugyanis, hogy a pénztartozást valahol teljesíteni kell, még nem következik, hogy azt ott is teljesítik. Ráadásul a hivatkozott szabály diszpozitív, a felek egyező akarattal más teljesítési helyben is megállapodhatnak. Ha a 231. § szabályának értelmét kutatjuk, az a megoldás kívánkozik kézenfekvőnek, mely szerint egy pénztartozást abban a pénznemben kell kiegyenlíteni, amelyik a *tényleges* fizetés helyén érvényes. A hitelező érdeke, csakúgy mint az adósé az, hogy a szolgáltatás tárgyai azok a jószágok legyenek, melyek a tényleges teljesítés helyén és időpontjában pénznek minősülnek. Ezért nevezi *Grosschmid* a pénztartozás tárgyát *generallissimumnak*: pénztartozás esetében nemcsak a fajtán belüli egyed, hanem maga a faj is határozatlan.¹⁸ A hitelező nem valamilyen pénzt akar kapni, hanem olyat, mely ott és akkor törvényes fizetési eszköz. A pénz nem önmagáért kell, hanem pénzfunkcióért.¹⁹

A főkötelezettség pénznemével kapcsolatban a vizsgált ügyben a LB minden további indokolás nélkül megállapította, hogy az forintban keletkezett, de ez a forintösszeg csak a valutában történő tényleges kifizetés számítási alapját képezi.²⁰ Azt, hogy honnan ered a német márkában történő fizetési kötelezettség, homályban maradt. A felek természetesen jogosultak fizetési kötelezettségüket – a devizajog keretein belül – tetszőlegesen valutában meghatározni. A fizetés pillanatában 100 DM és ennek az érvényes árfolyam figyelembevételével megállapított megfelelő forint-összeg *úgyis azonos értékű*. A pénzkötelelem – miként láttuk – nem dolog szolgáltatásra (forint bankjegyek, DM érmék), hanem értékszolgáltatásra irányul. A két valuta szabad átválthatósága esetén a valuta fajtája nem lényeges. Azt kell tehát összefoglalóan megállapítanunk, hogy a Magyarországon történt kifizetés következtében alperes fizetési kötelezettsége *nem* idegen pénznemű kötelelem volt. Azt forintban kellett volna teljesíteni, de ettől a felek egyező akarattal – akár hallgatólagosan is – eltérhettek.

4.3. A Ptk. 301. § rendelkezésétől való eltérést a LB azzal indokolta, hogy a 20%-os kamatmérték – a magyar polgári jog rendszeréből következően – csak forintkötelmekre irányadó. A magyar polgári jog rendszeréből következő konkrét döntési okok azonban rejtve maradtak. Mint ahogyan már bemutattuk, a kamat mértéke nem a kamat pénznemétől függ. Míképpen a kamat pénznemét az alkalmazandó nemzeti jog határozza meg, úgy természetesen a kamat mértékére irányadó szabályt is a felhívott tárgyi jogból kell meríteni. Az egységes kötelelemstatútumból annak kellett volna következnie, hogy a LB a 20% kamatlábat a fizetési kötelezettség pénznemére tekintet nélkül alkalmazza. De nem ez történt. A döntés *contra legem* született: a magyar tételes polgári jog ugyanis nem ismeri a nemzetközi pénzpiacon szokásos kamat intézményét.

Nyitva marad az a kérdés is, hogy a bíróság – ha már egyszer alacsonyabb kamatlábat kívánt alkalmazni –, indokolhatóbb módon a fenti eredményre miért nem pl. a német jog, azaz a BGB 246. §-a szerinti 4%-os törvényes kamatláb alkalmazásával jutott.

4.4. Ha a döntés háttérében meghúzódó okokat keressük, akkor a törvényes kamatláb egyfajta „gazdasági elemzésű szemlélete” jöhet szóba. El kell ismernünk, hogy a törvényes kamatláb mértéke minden nemzeti jogrendben arányban áll a pénz belső elértektelenedésének mértékével, azaz az inflációs rátával. A forintkötelmeket a törvény azért terheli 20%-os kamatlábbal, mert a forint a magyar gazdaságban relatíve magas inflációnak van kitéve. A Ptk. 20%-os kamatlába azonban nem a forint-kötelmekre, hanem azokra a pénztartozásokra irányadó, melyekre a nemzetközi magánjog szabályai szerint a magyar jog alkalmazandó. A bíróság „gazdaságias álláspontjának” elfogadása egyben azt jelentené, hogy bíróságnak a devizabelföldiek közötti ügyletekre nézve is minden konkrét esetben meg kellene vizsgálnia az aktuális inflációs mértéket, és ennek megfelelő kamatmértéket kellene alkalmaznia. Az ilyen „igazságszolgáltatásnak” azonban hiányozna mindenfajta törvényes alapja.

JEGYZETEK

- 1 Közölve: Bírósági Határozatok 1995/342.
- 2 *Grosschmid Béni* (Zsögöd Benő név alatt), Fejezetek kötelmi jogunk köréből II, Budapest 1900, 244. 1.
- 3 *Bátor* Viktor, Pénztartozás, in *Glossza Grosschmid Béni* Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez, II. 1. rész., Budapest 1933. 198-443. 1.
- 4 A deliktuális felelősség nemzetközi kollíziós jogi kérdéseihez lásd elsősorban *Mádl Ferenc/Vékás Lajos*, Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, Budapest 1992. 437. kk. 1.
- 5 *Nizsalovszky Endre*, Kötelmi jog, Általános tanok, Előadások az 1948/49. évben, Budapest 1950 (?), 95. 1.
- 6 A pénz funkcióját tekintve általános csereszakoz, értékmérő, számolási egység és értékmegőrző eszköz. A pénz mint a pénzkötellem tárgya valamely valuta egységében kifejezett absztrakt vásárló erő (intézményi pénzfogalom). A pénz tárgyi értelemben a pénzjegy (érmék, bankjegyek). A pénz másrészt az állam által elismert fizetési eszköz, melyre nézve elfogadási kötelezettség áll fenn. *Nizsalovszky*, 94. 1.; *Palandt-Heinrichs* Art. 245 Rn 2; *Kosiol, Helmut/Welser*, Rudolf, Grundriß des bürgerlichen Rechts I., Wien 1992, 220. 1.
- 7 *Szladits Károly*, A magyar magánjog vázlata II., Budapest 1935. 46. 1.
- 8 *Szladits*, 46. és k. 1.; *Kolosváry Bálint*, A magyar magánjog tankönyve, Budapest, 1911. 290. 1.
- 9 *Bátor*, Pénztartozás. Kamat. in *Magyar magánjog III.* (szerk.: *Szladits Károly*), Kötelmi jog Általános rész, Budapest, 1941, 226. és kk. 1. A német jogban vö. *MünchKomm²-von Maydell* § 244 RdNr 8, *Staudinger-Medicus* § 243 Rz 18, *Medicus*, Die konkretisierte Gattungsschuld Jus 1966, 305. 1., az osztrák jogban *Kosiol/Welser*, 221. 1. azzal a megjegyzéssel, hogy „inwieweit die Art der Leistungspflicht des Schuldners durch das Gesetz bestimmt ist” [amennyiben az adós kötelezettségének teljesítési módját a törvény határozza meg].
- 10 *Nizsalovszky*, 95. 1.
- 11 *Bátor*, 335. 1.
- 12 *Szladits*, 58. 1.; *Eörsi Gyula*, Kötelmi jog Általános rész, Budapest 1988, 65. 1.; a német jogban *Palandt-Heinrichs* § 246 Rn 5, *MünchKomm²-von Maydell* § 246 RdNr 15 k. 1.
- 13 *Arndt, Friedrich*, Zahlungsverbindlichkeiten in fremder Währung (Europäische Hochschulschriften R. 2. Bd. 820), Frankfurt am Main, Bern, New York, Paris 1989, 84. 1.
- 14 *Bátor*, 300. 1.
- 15 Vö. *Zoltán Ödön*, A szerződés tartalma és tárgya, in *Gellért György* (szerk.), A polgári törvénykönyv magyarázata I., Budapest 1995, 601 kk. 1.
- 16 A devizáról szóló 1995. évi XCV. törvény 10. §-a szerint „ha devizajogszabály másként nem rendelkezik, devizabelföldiek között tilos fizetési kötelezettség teljesítésével kapcsolatban olyan kikötést alkalmazni, amely deviza, valuta valóságos szolgáltatására irányul. A 28. § úgy rendelkezik, hogy a devizabelföldi és a devizakülföldi közötti ügyletek ellenértékét – hacsak az ügylet nem tartozik a 27. § hatálya alá – belföldön forintban kell fizetni, kivéve az a)–d) pontban felsorolt eseteket.
- 17 *Bátor*, 304. 1.
- 18 *Grosschmid*, 134. és k. 1.
- 19 *Bátor*, 239. 1.
- 20 Ugyanígy az ún. Fremdwährungsschuld-dal kapcsolatos uralkodó vélemény a német magánjogban. lásd *Maier-Reimer*, NJW 1985, 2050. 1.